

ข้อมูลบทสัมภาษณ์เชิงลึก

สัมภาษณ์ นายอรุณ บุญชม

ในฐานะคณะที่ปรึกษาด้านศาสนา (ชะรีอะฮ์) ของธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย
ณ วันที่ 26 เมษายน 2550

1. ท่านคิดว่า คุณสมบัติของคณะที่ปรึกษาด้านศาสนา (ชะรีอะฮ์) ของธนาคารอิสลาม ควรเป็นเช่นไร

คุณสมบัติของคณะที่ปรึกษาด้านศาสนา (ชะรีอะฮ์) ไม่มีกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ ในความคิดเห็นของผม คือ หนึ่ง จะต้องมีความรู้ในเรื่องของหลักการศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในของโมอามาละต เรื่องของการทำธุรกรรมต่างๆ เพราะถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ อีกประการหนึ่ง ต้องมีความรู้เรื่องการเงินการธนาคารพอสมควร ส่วนนี้มีความสำคัญ และต้องมีการติดตามข่าวสารต่างๆ ในเรื่องการเงินการธนาคารอิสลามอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้น จะต้องศึกษาและค้นคว้าอยู่ตลอดเวลาในเรื่องต่างๆ เนื่องจากธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยเป็นธนาคารเดียวที่ให้บริการบริการที่ถูกต้องต่อหลักการของศาสนา เพราะฉะนั้นการติดตามข่าวสารข้อมูลของธนาคารในต่างประเทศที่ใช้หลักการของอิสลาม ถือเป็นเรื่องจำเป็น เนื่องจากผลิตภัณฑ์ต่างๆ ของธนาคารจะต้องมีความสอดคล้องกับหลักการของศาสนา จะต้องไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องของดอกเบี้ย

2. ท่านคิดว่า บทบาทหน้าที่ของคณะที่ปรึกษาด้านศาสนา (ชะรีอะฮ์) ของธนาคารอิสลาม ควรเป็นเช่นไร

บทบาทของคณะที่ปรึกษาด้านศาสนา (ชะรีอะฮ์) จะต้องดูแลธุรกรรมต่างๆ ของธนาคารให้สอดคล้องกัน ซึ่งมีความยากลำบาก คือ ต้องให้สอดคล้องกับหลักกฎหมายและสอดคล้องกับหลักการของศาสนา เรื่องสอดคล้องกับหลักการของศาสนาไม่ค่อยหนักใจเท่าไร เพราะมีบทบัญญัติในทุกเรื่องอยู่แล้ว แต่การจะนำมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือกฎหมายของธนาคารพาณิชย์ทั่วไปที่ใช้กันอยู่เป็นเรื่องยาก บางครั้งจะต้องมีการนำมาปรับวิธีการเพื่อให้สามารถใช้กันได้กับหลักกฎหมายพร้อมกับหลักชะรีอะฮ์ที่ถูกต้องด้วย

3. ท่านคิดว่า ควรมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะที่ปรึกษาด้านศาสนา (ชะรีอะฮ์) ไว้อย่างชัดเจนหรือไม่ เพราะเหตุใด อย่างไร

บทบาทที่ชัดเจนคือ ทุกคนที่เข้ามาเป็นคณะที่ปรึกษาด้านศาสนา (ชะรีอะฮ์) จะต้องมีความรับผิดชอบ นำเสนอการให้ข้อปรึกษาของธนาคารในการทำธุรกรรมแต่ละเรื่องหรือที่เรียกว่า การทำผลิตภัณฑ์ การทำผลิตภัณฑ์ทางการเงิน คือ ทางฝ่ายบริหารจัดการจะนำมาเสนอเพื่อขอคำปรึกษาว่า ทำอย่างนี้ได้หรือไม่ ทำอย่างนี้ถูกต้องหรือไม่ ส่วนบทบาทของคณะที่ปรึกษา คือ จะต้องให้คำปรึกษาที่ชัดเจนและมีแนวทางที่สามารถจะปฏิบัติได้ การให้คำปรึกษาควรต้องมีความกว้างขวางในแง่ของแนวทางที่ใช้ในการดำเนินการด้วย ซึ่งแนวทางของเราส่วนใหญ่ยึดหลักแนวทางของอิหม่ามชาฟีอี แต่หากแนวทางอื่นมีความเป็นไปได้ ก็สามารถพิจารณาได้ คือ เปิดกว้างเพื่อสามารถประยุกต์ใช้กับการทำธุรกรรมทางการเงินของธนาคาร เพราะแนวทางทั้งสี่ของหลักอิสลามไม่ได้ขัดแย้งกัน ทั้งสี่มาตรฐานเป็นความสมบูรณ์ของศาสนา

4. ท่านคิดว่า ควรมีการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการพิจารณาด้านชะรีอะฮ์ หรือไม่ อย่างไร

หลักการก็คือหลักการ อะไรถูกต้องคือถูก อะไรผิดก็คือผิด เช่น ขาวหรือดำ ในหลักการของศาสนา ถูกคือถูก ผิดคือผิด ไม่มีการยืดหยุ่น เพียงแต่ในข้อกำหนดบางอย่าง เช่น การรักษาสภาพคล่องของธนาคาร ในขณะที่เรามีธนาคารเดียวที่ดำเนินการตามหลักการของศาสนา ถ้าเกิดปัญหาขึ้นมา เช่น ธนาคารขาดสภาพคล่อง เราจะทำอย่างไร จึงต้องหาวิธีการแก้ไขในคราวภาวะวิกฤต จะต้องนำหลักการที่สามารถทำให้วิกฤตนั้นผ่านพ้นไปได้มาพิจารณาด้วย อย่างไรก็ตาม จะต้องไม่ขัดกับหลักการของศาสนาอิสลามเช่นกัน

5. ท่านคิดว่า ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงานของคณะที่ปรึกษาด้านศาสนา (ชะรีอะฮ์) คืออะไร

ปัญหาอุปสรรค คือ ความไม่สอดคล้องกันระหว่างกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายธนาคาร กับหลักการชะรีอะฮ์ ซึ่งบางครั้งการนำมาประยุกต์ใช้เข้าด้วยกัน ค่อนข้างลำบาก บางเรื่องต้องใช้เวลา เช่น การจะเรียกปรับลูกค้าของธนาคารที่ไม่นำเงินมาชำระ เราจะต้องดูหลายกรณีด้วยกัน บางกรณีอาจเป็นคนที่เคยทำงานแล้วตกงาน กลายเป็นคนที่ไม่มีเงินเดือน ตรงนี้เราจะต้องผ่อนปรน แต่ลูกค้าบางคนมีเงินแต่เจตนาที่จะไม่จ่าย จึงต้องพิจารณาทุกแง่มุมเป็นรายกรณี ดังนั้น การต้องพิจารณาให้ได้ครบทุกมุมเพื่อให้คำตอบที่ชัดเจนกับฝ่ายปฏิบัติการของธนาคาร จะต้องใช้ระยะเวลา และบางครั้งอาจไม่รอบคอบเท่าที่ควร เพราะเราเป็นธนาคาร

6. ท่านมีข้อเสนอแนะต่อบทบาทหน้าที่ของคณะที่ปรึกษาด้านศาสนา (ชะรีอะฮ์) อย่างไร

บางครั้งเราอยากได้เสียงจากลูกค้าของธนาคาร ถ้าหากพบว่า การทำธุรกรรมของธนาคารในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือในผลิตภัณฑ์ใดผลิตภัณฑ์หนึ่ง ถูกต้องกับหลักการของศาสนาหรือไม่ ลูกค้าสามารถมาถาม มาพูดคุย มาแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับปัญหาเหล่านี้กับคณะที่ปรึกษาของธนาคาร ซึ่งสิ่งเหล่านี้เราจะยินดีมาก เพราะเราจะได้นำไปสรุปการแก้ไขปัญหาที่ถูกต้อง และมีช่องทางที่จะเดินไปได้

7. ท่านมีข้อสังเกตและข้อเสนอแนะต่อการบริหารธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยอย่างไร

ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยเป็นความหวังของพี่น้องมุสลิมทุกคน อยากให้ธนาคาร ได้ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของธนาคาร การให้บริการต่างๆ ของธนาคาร ไปถึงชาวมุสลิมให้ได้ทั่วถึงมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ จากการสังเกตจะพบว่าปัจจุบันผู้ที่มารับบริการจากธนาคารหรือลูกค้านั้น ยังมีชาวมุสลิมเป็นส่วนน้อย อาจเนื่องจากชาวมุสลิมยังไม่ใช่นักธุรกิจหรืออาจเป็นช่วงเริ่มต้นของการทำธุรกิจเพราะสถาบันการเงินที่ถูกต้องตามหลักการของศาสนาเพิ่งก่อตั้งมาได้ 4-5 ปีนี้เท่านั้น

สัมภาษณ์ นายสรกิจ สะชัน

ในฐานะคณะที่ปรึกษาด้านศาสนา (ชะรีอะฮ์) ของธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย

ณ วันที่ 26 เมษายน 2550

1. ท่านคิดว่า คุณสมบัติของคณะที่ปรึกษาด้านศาสนา (ชะรีอะฮ์) ของธนาคารอิสลาม ควรเป็นเช่นไร

ภาระหน้าที่นี้เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชะรีอะฮ์ ฉะนั้น ผู้ที่จะเข้ามาทำหน้าที่นี้จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับบทบัญญัติของอิสลามหรือชะรีอะฮ์อย่างถ่องแท้ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมาก รู้และเข้าใจว่า อะไรคือฮาลาล อะไรคือฮะรอม เห็นได้จากคณะที่ปรึกษาด้านศาสนา (ชะรีอะฮ์) ของธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยทั้ง 5 คนต่างมีพื้นฐานหรือได้รับการศึกษามาจากแหล่งที่มาของศาสนาโดยตรง

2. ท่านคิดว่า บทบาทหน้าที่ของคณะที่ปรึกษาด้านศาสนา (ชะรีอะฮ์) ของธนาคารอิสลาม ควรเป็นเช่นไร

ตามพระราชบัญญัติที่ได้บัญญัติไว้ เป็นการบอกกล่าวอย่างกว้างๆ ซึ่งดีอยู่แล้ว เป็นการเปิดช่องให้คณะที่ปรึกษา เพราะถ้าเป็นการบัญญัติให้ข้อบังคับที่แคบลงไป จะทำให้การดำเนินงานของคณะที่ปรึกษา ถูกจำกัดให้เป็นไปตามนั้นด้วย ดังนั้น การเปิดช่องเพื่อให้อิสระจึงเป็นสิ่งที่ดี ซึ่งคณะที่ปรึกษา เป็นผู้มีจิตสำนึก มีความเข้าใจในหน้าที่และบทบาทของตัวเองว่าตัวเองต้องรับผิดชอบอะไร อย่างไร

3. ท่านคิดว่า ควรมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะที่ปรึกษาด้านศาสนา (ชะรีอะฮ์) ไว้อย่างชัดเจนหรือไม่ เพราะเหตุใด อย่างไร

บทบาทนี้ไม่จำเป็นต้องมีการกำหนดไว้ เพราะชะรีอะฮ์เป็นตัวกำหนดกรอบอยู่แล้วว่า พวกเรามาทำงานตรงนี้ในเรื่องของชะรีอะฮ์ ธนาคารมีผลิตภัณฑ์หรือมีปัญหาอะไรให้นำมาเสนอต่อคณะที่ปรึกษา และคณะที่ปรึกษา จะพิจารณาว่าสิ่งนี้ทำได้หรือไม่ได้ ถ้าได้ก็ผ่าน ไปดำเนินการได้ ถ้าไม่ได้ ให้นำกลับไปพิจารณาปรับปรุงแล้วนำมาเสนอใหม่ ถ้าได้ก็ผ่าน แต่ถ้าไม่ได้ ก็คือไม่ได้ การพิจารณาของคณะที่ปรึกษา ไม่ใช่หลักการเสี่ยงข้ามมาก ต้องพิจารณากันด้วยหลักฐานและเหตุผลต่างๆ จนกระทั่งทุกคนมองเห็นเป็นเสี่ยงเดียวกัน

4. ท่านคิดว่า ควรมีการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการพิจารณาด้านชะรีอะฮ์ หรือไม่ อย่างไร

บางกรณีเกิดปัญหาในการพิจารณา เนื่องจากมีมาตรฐาน 4 แนวทาง โดยทั้ง 4 แนวทางมิได้ขัดแย้งกัน แต่เป็นความสมบูรณ์ของศาสนา ดังนั้น คณะที่ปรึกษา จะต้องมานั่งคุยกัน ในแนวทางต่างๆ ที่ได้บัญญัติไว้ พิจารณาตามตัวอย่างบันทึกที่อิหม่ามทั้งสี่ได้เคยทำไว้ในประวัติศาสตร์ เราจะไม่ทำการติฮาดด้วยตัวเอง คือ ไม่กำหนดด้วยตัวเอง แต่จะทำตามตัวอย่างที่มีในอดีต

5. ท่านคิดว่า ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงานของคณะที่ปรึกษาด้านศาสนา (ชะรีอะฮ์) คืออะไร

ปัญหาอุปสรรคของคณะที่ปรึกษาด้านศาสนา (ชะรีอะฮ์) นั้นไม่ค่อยมี ส่วนใหญ่เป็นปัญหาที่ทางธนาคารปฏิบัติไม่ได้ เช่น อาจติดเรื่องภาษี ติดเรื่องกฎหมายประเทศไทย ซึ่งธนาคารจะนำปัญหาเหล่านั้นกลับมาให้คณะที่ปรึกษา พิจารณาทบทวนว่าปัญหานั้นจะหาทางออกอย่างไร แต่หลักการต้องเป็นหลักการ ถ้าไม่ได้ก็คือไม่ได้

6. ท่านมีข้อเสนอแนะต่อบทบาทหน้าที่ของคณะที่ปรึกษาด้านศาสนา (ชะรีอะฮ์) อย่างไร

ธนาคารอิสลามเป็นเรื่องใหม่ในประเทศไทย พี่น้องคนไทยหรือแม้แต่พี่น้องมุสลิมเอง ยังไม่ค่อยเข้าใจในเรื่องนี้ ซึ่งได้มีการพูดคุยกันในคณะที่ปรึกษาฯ ว่า เราจะต้องมีการประชาสัมพันธ์ออกไป ซึ่งอาจารย์บรรจงและอาจารย์อาลีจะเขียนหนังสือเกี่ยวกับเรื่องนี้มากขึ้น เพื่อเป็นการให้ความรู้แก่พี่น้องมุสลิมมากขึ้น

7. ท่านมีข้อสังเกตและข้อเสนอแนะต่อการบริหารธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยอย่างไร

ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยควรต้องมีการประชาสัมพันธ์และให้การศึกษาเกี่ยวกับธนาคารอิสลามอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในกลุ่มพี่น้องมุสลิมให้มากขึ้น ซึ่งอาจจะไปตามมัสยิดหรือชุมชนมุสลิมต่างๆ ทั้งนี้ เนื่องจากพี่น้องมุสลิมยังไม่ค่อยรู้จักธนาคารอิสลามและไม่เข้าใจวิธีการปฏิบัติของธนาคารเท่าที่ควร ซึ่งในความเป็นจริงธนาคารอิสลามมีความแตกต่างจากธนาคารพาณิชย์ทั่วไปเป็นอย่างมาก แต่พี่น้องมุสลิมส่วนใหญ่ยังไม่เห็นภาพนั้น จะทำอย่างไรให้พี่น้องได้เล็งเห็น เช่น การเรียกค่าปรับกรณีลูกค้าผิดนัดชำระ ซึ่งเราไม่ได้เรียกค่าเบี้ยปรับ แต่เราเรียกว่าค่าชดเชยในส่วนที่เราผิดนัดหรือเป็นการลงโทษกรณีที่เกิดสัญญา และการเรียกเก็บของธนาคารอิสลามจะเก็บเพียงเฉพาะในงวดนั้นๆ เท่านั้น ไม่ใช่การเรียกเก็บในลักษณะดอกเบี้ยจากเงินทั้งหมดเหมือนธนาคารพาณิชย์อื่น ซึ่งถ้าดูเป็นตัวเลขของเงินที่เรียกเก็บจะพบว่าแตกต่างกันอย่างมาก และเงินส่วนที่เรียกเก็บของธนาคารอิสลามนี้มิได้นำไปใช้อื่นใด แต่จะนำไปใช้ชดเชยให้กับค่าบริการของธนาคารที่ต้องเสียไป อีกส่วนหนึ่งได้นำไปสมทบกองทุนที่ได้ตั้งไว้ ซึ่งความรู้เกี่ยวกับหลักการของธนาคารอิสลามนี้จะต้องเผยแพร่ให้ประชาชนได้รับรู้และเข้าใจ รวมทั้งกลุ่มพนักงานของธนาคารเองด้วย เพื่อให้สามารถตอบคำถามแก่ลูกค้าได้อย่างถูกต้องและชัดเจน เช่น ความแตกต่างของดอกเบี้ยกับหลักการอิสลามเป็นอย่างไร ดอกเบี้ยเป็นการคิดทบต้นทบดอกตลอด แต่หลักการของธนาคารอิสลามอยู่บนพื้นฐานของการซื้อขายแล้วบวกกำไร ซื้อมาบวกกำไร แล้วขายต่อ วันที่ตกลงซื้อขาย ผู้ซื้อและผู้ขายตกลงกันไว้เท่าไร จนถึงวันสุดท้ายก็ยังคงราคาเดิม ดังนั้น การอบรมให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่พนักงานของธนาคารอย่างต่อเนื่องจึงเป็นสิ่งจำเป็นเช่นกัน โดยเฉพาะการอบรมพนักงานใหม่ของธนาคาร

สัมภาษณ์ นายอิสมาแอล อาลี

ในฐานะคณะที่ปรึกษาด้านศาสนา (ชะรีอะฮ์) ของธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย
ณ วันที่ 28 เมษายน 2550

1. ท่านคิดว่า คุณสมบัติของคณะที่ปรึกษาด้านศาสนา (ชะรีอะฮ์) ของธนาคารอิสลาม ควรเป็นเช่นไร

คณะที่ปรึกษา จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามเป็นอย่างดี โดยเฉพาะความรู้ทางด้านกฎหมายอิสลามจะต้องมีความเข้าใจเชิงลึก สามารถนำเอาหลักการของกฎหมายอิสลามมาประยุกต์ใช้กับนวัตกรรมทางการเงิน/การธนาคารได้อย่างเหมาะสม

2. ท่านคิดว่า บทบาทหน้าที่ของคณะที่ปรึกษาด้านศาสนา (ชะรีอะฮ์) ของธนาคารอิสลาม ควรเป็นเช่นไร

บทบาทหน้าที่ของคณะที่ปรึกษา คือ พิจารณาผลิตภัณฑ์ของธนาคารเพื่อให้ความเห็นชอบ หรือให้กลับไปพิจารณาใหม่โดยระบุประเด็น/จุดที่จะต้องได้รับการแก้ไข หรือไม่ให้ความเห็นชอบในกรณีที่เป็นผลิตภัณฑ์ที่ไม่อาจปรับปรุงให้ถูกต้องได้

3. ท่านคิดว่า ควรมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะที่ปรึกษาด้านศาสนา (ชะรีอะฮ์) ไว้อย่างชัดเจนหรือไม่ เพราะเหตุใด อย่างไร

ในปัจจุบันควรกำหนดแบบกว้างๆ ไว้ก่อน เพราะธนาคารอิสลามยังเป็นของใหม่อยู่สำหรับประเทศไทย อีกอย่างเพราะที่ปรึกษามีระดับเดียวกัน นั่นคือ ระดับธนาคารอิสลามฯ หากมีระดับชาติที่แต่งตั้งโดยธนาคารแห่งประเทศไทยหรือกระทรวงการคลัง การกำหนดรายละเอียดบทบาทหน้าที่ของคณะที่ปรึกษา ก็มีความจำเป็นทันที

4. ท่านคิดว่า ควรมีการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการพิจารณาด้านชะรีอะฮ์ หรือไม่ อย่างไร
การพิจารณาด้านชะรีอะฮ์นั้นจะต้องเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานสถานเดียว

5. ท่านคิดว่า ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงานของคณะที่ปรึกษาด้านศาสนา (ชะรีอะฮ์) คืออะไร
ชะรีอะฮ์ไม่มีปัญหา เพราะชะรีอะฮ์สามารถให้คำตอบเกี่ยวกับทุกปัญหา ยิ่งกว่านั้นชะรีอะฮ์ยังสามารถช่วยหาแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ทุกปัญหาด้วย

6. ท่านมีข้อเสนอแนะต่อบทบาทหน้าที่ของคณะที่ปรึกษาด้านศาสนา (ชะรีอะฮ์) อย่างไร

ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา จำเป็นจะต้องเรียนรู้รัฐกิจ/ธุรกรรมของธนาคาร ทั้งจะต้องติดตามพัฒนาการทางด้านกฎหมายอิสลามที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาอย่างเนืองนิจ

7. ท่านมีข้อสังเกตและข้อเสนอแนะต่อการบริหารธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยอย่างไร

นอกจากจะมีพระราชบัญญัติของธนาคารแล้ว ยังมีความจำเป็นที่จะต้องมีเครื่องมือเครื่องมืออื่นๆ ที่เอื้อต่อการดำเนินการของธนาคารอิสลามอีกด้วย ซึ่งมีความจำเป็นจะต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สัมภาษณ์ ดร.อิสมาแอล ลุตฟี จาปาเกีย

อธิการบดีมหาวิทยาลัยอิสลามยะลา ในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิ

ณ วันที่ 26 เมษายน 2550

1. ท่านคิดว่า คุณสมบัติของคณะที่ปรึกษาด้านศาสนา (ชะรีอะฮ์) ของธนาคารอิสลาม ควรเป็นเช่นไร

ชะรีอะฮ์หรือบทบัญญัติอิสลามเป็นแนวทางที่ใช้ในชีวิตการเงินของมุสลิม ศาสนาอิสลามเน้นในเรื่องความบริสุทธิ์ ความยุติธรรม ความเสมอภาค เป็นสิ่งหลัก ไม่มีอธรรมในการบริหารการเงินโดยสิ้นเชิง ดังนั้น คุณสมบัติที่น่าจะมีในคณะที่ปรึกษาด้านศาสนา (ชะรีอะฮ์) คือ ต้องมีความรู้เกี่ยวกับชะรีอะฮ์ ซึ่งความรู้เกี่ยวกับชะรีอะฮ์ไม่ใช่เรื่องง่าย ต้องเป็นคนที่เอาใจใส่ในเรื่องความรู้เหล่านี้ มิใช่แค่เพียงการจบด้านนี้อย่างเดียว โดยไม่ตระหนักถึงโมอามาလာต อันนี้สำคัญมาก ในแวดวงนักวิชาการมุสลิมมีคนไม่มากนักที่สนใจเกี่ยวกับโมอามาလာตอย่างแท้จริง และเมื่อคนเหล่านี้ได้เข้ามาทำหน้าที่ในคณะที่ปรึกษาชะรีอะฮ์ จะเป็นเวทีให้เขาได้ชี้แจงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเงินทางด้านชะรีอะฮ์ โดยเฉพาะเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาเกี่ยวกับการเงินที่ธนาคารต้องให้คำตอบที่ชัดเจนและโปร่งใส ซึ่งสำคัญมาก ดังนั้น จึงต้องการคนที่สนใจเรื่องนี้ ไม่ใช่เพียงแค่จบด้านนี้อย่างเดียว คือ ต้องมีความรู้ในเรื่องหลักการพื้นฐาน และต้องสนใจด้านนี้ด้วย นอกจากนี้ จะต้องมีการประสานความร่วมมือ เขาคือต้องเข้าใจปัญหาร่วมสมัยเป็นอย่างดี เป็นความรู้เพิ่มเติมที่จำเป็นต้องมี อะไรที่เกิดในโลกนี้เกี่ยวกับการหมุนเวียนทางการเงินในปัจจุบัน จะต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมให้ทะลุปรุโปร่งด้วย เพื่อให้ทันสมัยและสามารถตัดสินใจต่อรูปปัญหาต่างๆ ที่ธนาคารจะต้องเผชิญได้ในโลกปัจจุบัน

2. ท่านคิดว่า บทบาทหน้าที่ของคณะที่ปรึกษาด้านศาสนา (ชะรีอะฮ์) ของธนาคารอิสลาม ควรเป็นเช่นไร

บทบาทหน้าที่ของคณะที่ปรึกษาด้านศาสนา (ชะรีอะฮ์) จะขึ้นอยู่กับธนาคารกำหนดได้อย่างไร โดยส่วนตัวคิดว่า ควรต้องกำหนดบทบาทให้กว้างที่สุดเท่าที่จะทำได้ เป็นบทบาทในการสร้างความกระจ่างชัดต่อสังคมเกี่ยวกับเรื่องหลักการศาสนาด้านการเงิน บางครั้งบางคราวหรือประจำก็ได้ อาจเป็นเอกสารเล็กๆ ก็ได้ เพื่อเป็นวิธีชักจูงคนให้มาใช้วิธีอิสลามในทางการเงิน หรือการแนะนำวิธีการอิสลามว่าเป็นวิธีที่ดีอย่างไร มีกรอบอย่างไร และวิธีการที่มีโชอิสลามเป็นโทษอย่างไร ปรากฏให้เห็นในสังคมอย่างไร

3. ท่านคิดว่า ควรมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะที่ปรึกษาด้านศาสนา (ชะรีอะฮ์) ไว้อย่างชัดเจนหรือไม่ เพราะเหตุใด อย่างไร

ในฐานะที่เป็นสถาบันทางการเงินตามหลักอิสลามแห่งแรกของประเทศไทย สิ่งนี้จึงเป็นเรื่องสำคัญ เพื่อเป็นการกำหนดและกำชับให้ทำหน้าที่เหล่านั้นอย่างกว้างขวาง

4. ท่านคิดว่า ควรมีการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการพิจารณาด้านชะรีอะฮ์ หรือไม่ อย่างไร

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่ง่าย ไม่ใช่สร้างความยุ่งยากให้กับผู้นับถือ ศาสนาอิสลามให้ความสำคัญกับเรื่องของผลประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นส่วนบุคคล บัณฑิตบุคคล สังคม และบ้านเมือง หลักของการใช้ศาสนบัญญัติเน้นให้เกิดผลประโยชน์สูงสุด ดังนั้น บางทีต้องกำหนดให้กว้างขวางพอสมควร トラบใดที่ไม่กระทบกับสิ่งที่ถูกห้าม ควรทำให้กว้างที่สุด หาวิธีการในการอะลุ่มอล่วยในการหมุนเวียนผันเงิน เพราะถ้ากำหนดแคบ จะเป็นการสร้างความยากลำบากให้กับเขา ไม่พร้อมให้กับเขา วิธีการอิสลามจะกลายเป็นวิธีที่ไม่ดีเหมือนกัน ทำให้เขาหนีจากเราไป

5. ท่านคิดว่า ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงานของคณะที่ปรึกษาด้านศาสนา (ชะรีอะฮ์) คืออะไร

ในฐานะเป็นธนาคารใหม่ เป็นธนาคารอิสลามแห่งแรกในประเทศไทย จึงย่อมต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ จึงเป็นการยากต่อการดำเนินงานในช่วงแรกนี้

6. ท่านมีข้อเสนอแนะต่อบทบาทหน้าที่ของคณะที่ปรึกษาด้านศาสนา (ชะรีอะฮ์) อย่างไร

ต้องมีการตระหนักว่า คณะที่ปรึกษาด้านศาสนา (ชะรีอะฮ์) เป็นบอร์ดแรกของบ้านเมืองของเรา จึงควรต้องคำนึงถึงตัวอย่างในการทำหน้าที่ ให้ความสำคัญกับความสนใจกับความบริสุทธิ์ใจ

7. ท่านมีข้อสังเกตและข้อเสนอแนะต่อการบริหารธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยอย่างไร

ควรศึกษาจากวิธีปฏิบัติหรือตัวอย่างในอดีต ในประวัติศาสตร์ และในประเทศมุสลิม
อื่นๆ เพื่อศึกษาประสบการณ์ประกอบการพิจารณาได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ของประเทศไทย